

TIL O'RGANISHDA IDIOMALARNING O'RNI VA ULARDAN SAMARALI FOYDALANISH USULLARI

Muallif: Erkinova Hilola Alisher qizi

O'quv yurt: Andijan State

Institute of Foreign Languages

Email: hilolaerkinova6@gmail.com

Abstrakt

Ushbu maqolada til o'rganish jarayonida idiomalarning o'rni, ularning madaniy, semantik va kommunikativ qiymati chuqur tahlil qilinadi. Idiomalar tilning organik tarkibiy qismi bo'lib, ularni o'zlashtirish til o'rganuvchining til kompetensiyasini chuqurlashtiradi, madaniy tafakkurni kengaytiradi va tabiiy nutqni shakllantiradi. Maqolada tilshunoslarning ilmiy qarashlari, psixolingvistik yondashuvlar va zamonaviy til o'rganish metodlari asosida idiomalarni o'rganishning samarali usullari yoritilgan.

Kalit so'zlar: idioma, psixolingvistika, til kompetensiyasi, madaniy kontekst, o'quv strategiyasi, kommunikativ yondashuv.

Kirish

Bugungi globallashtirish sharoitida xorijiy til o'rganish insonning shaxsiy va professional rivojida muhim omilga aylanmoqda. Ammo ko'pchilik til o'rganuvchilar faqat grammatik qoidalar va umumiy so'z boyligini egallash bilan cheklanib, tilning chuqur qatlamlari — idiomalar, frazeologizmlar va madaniy kontekstlarni e'tibordan chetda qoldirishadi. Aslida esa, tilshunoslar fikriga ko'ra, idiomalarni bilish va ulardan to'g'ri foydalanish til o'rganish jarayonida yuqori savod va madaniy idrok belgisidir (Moon, 1998; Fernando, 1996).

Olim B. Fraser (1970) idiomalarni "konvensional holatdagi nutq birliklari" deb ta'riflaydi va ular inson nutqida emotsional rang va semantik boylik kirituvchi kuchli vosita ekanini ta'kidlaydi. Tilshunos L. Bauer (1983) esa idioma bilish — bu tilni chuqur tushunish va madaniyatlararo kommunikatsiyada muvaffaqiyat garovi ekanligini aytadi.

Ushbu maqolada til o'rganishda idiomalarning qanday rol o'ynashi, ularni o'rganishdagi psixolingvistik qiyinchiliklar va zamonaviy ta'limda ularni o'zlashtirish bo'yicha samarali metodlar batafsil tahlil qilinadi.

Metodologiya

Ushbu tadqiqot quyidagi yondashuvlarga tayanadi:

- Adabiy tahlil: Idiomalar bo'yicha nufuzli tilshunoslarning ilmiy ishlarini, jumladan, Moon (1998), Fernando (1996), Bauer (1983), Thornbury (2006) kabi mutaxassislarining qarashlarini o'rganish.
- Psixolingvistik tahlil: Idiomalarni eslab qolish va ularni nutqda qo'llash jarayonida inson miyasining ishlash prinsiplari tahlil qilindi.
- Taqqoslash: Ingliz, o'zbek va boshqa tillarda idiomalar o'rni va o'rganish uslublari solishtirildi.
- Amaliy kuzatuv: O'quvchilar va til o'rganayotgan shaxslarning idioma o'zlashtirishdagi tajribalari o'rganildi.
- Empirik ma'lumotlar: Til kurslarida o'tkazilgan so'rovnomalar va kuzatuv natijalari tahlil qilindi.

Muhokama

Idiomalarning til o'rganishdagi o'rni

Idiomalarning asosiy xususiyati — ularning ko'pincha to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilinsa, asl ma'noni bermasligidir. Tilshunos Moon (1998) fikricha, idioma — bu tilni tabiiy kontekstda o'zlashtirish uchun muhim kalit. Ular milliy madaniyat, xalqona tafakkur va tarixiy voqealarni aks ettiradi.

Misol:

- Break the ice — vaziyatni yumshatish, tanishuvdagi bosimni kamaytirish
- Piece of cake — juda oson narsa.

Tilshunos Seidl va McMordie (1978) tomonidan olib borilgan tadqiqot shuni ko'rsatadiki, idioma biladigan o'quvchilar eshitish, tushunish va og'zaki ifoda qilishda ancha ustunlikka ega bo'lishadi.

Psixolingvistik yondashuv

Psixolingvist M. Aitchison (1994) idioma o'rganish insonning uzun muddatli xotirasiga mustahkam joylashishi uchun uni kontekst va takrorlash orqali o'rganish zarurligini ta'kidlaydi. Idiomalar miyaning semantik tarmoqlarida alohida bog'lanishlarni hosil qiladi va bu ular eslab qolinishini osonlashtiradi.

Shuningdek, idioma o'rganish lisoniy tezlik va madaniyatlararo tafakkur darajasini oshiradi.

Idioma o'rganishdagi qiyinchiliklar

- Bevosita tarjima qilish tendensiyasi
- Madaniy tafovutlar
- Kontekst muhimligi

Idioma o'rganishning samarali usullari

1. Kontekstual yondashuv
2. Audiovizual materiallardan foydalanish

3. Assotsiativ kartalar va vizual yondashuv
4. Mavzular bo'yicha guruhlash
5. Aktiv yozish va shaxsiy kundalik yuritish
6. O'zaro til amaliyoti

Xulosa

Til o'rganishda idioma bilish faqat lug'at boyligini kengaytirish emas, balki tilni madaniy va tabiiy kontekstda egallash imkonini beradi. Idioma bilgan shaxsning til kompetensiyasi yanada boyib, u tilni egallagan kishiga yaqinlashadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, idioma o'rganish psixolingvistik yondashuv, kontekstual tahlil va interaktiv metodlar orqali samaraliroq kechadi.

Kelajakda idioma o'rganish bo'yicha til darajalariga mos ravishda maxsus metodik qo'llanmalar va interaktiv ilovalar ishlab chiqish til o'rganuvchilar uchun katta yordam bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Aitchison, J. (1994). Words in the Mind: An Introduction to the Mental Lexicon. Oxford: Blackwell.
2. Bauer, L. (1983). English Word-Formation. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Fernando, C. (1996). Idioms and Idiomaticity. Oxford: Oxford University Press.
4. Fraser, B. (1970). Idioms within a Transformational Grammar. Foundations of Language, 6(1), 22-42.
5. Moon, R. (1998). Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-Based Approach. Oxford: Clarendon Press.
6. Nation, I. S. P. (2001). Learning Vocabulary in Another Language. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Thornbury, S. (2006). An A-Z of ELT: A Dictionary of Terms and Concepts Used in English Language Teaching. Oxford: Macmillan Education.